

Des de l'antiguitat, l'alternança de contraris en la natura ens ha dut a demanar-nos si la unitat que apreciem en l'ordre de les seves lleis està prenyada de conflicte. Dinàmica interna que s'alimenta, a cada ocasió, de la lluita entre els dos pols d'una mateixa força, dins un sistema on tot queda integrat, la vida i la mort, la nit i el dia, el cicle de les estacions o, fins i tot, els humors que defineixen els diferents caràcters.

Un univers en canvi constant, on la discòrdia exigeix, a cada pas, el restabliment de l'harmonia. Aquella *diké* grega, justícia reparadora que garantia el pagament dels deutes. Un lligam que ens compromet amb els nostres contemporanis, així com amb tots aquells que ens han precedit i amb els que ens succeiran. I alhora una justificació de tot allò que, en la diversitat, constitueix la realitat.

A dia d'avui, sentim a parlar els físics d'entropia i de com l'univers es reequilibra contínuament. Des de la quàntica, hi ha qui parla d'un pol subjectiu en tot esdeveniment, i ens imaginem una natura que percep i sent, fins i tot en les capes més profundes.

Em deleixen les terres de frontera, aquests àmbits on les humanitats i les ciències s'empelten. Recordo el cicle que el CCCB va fer fa uns anys en què dialogaven filòsofs amb físics i matemàtics i on es feia difícil, sense acudir a la biografia del ponent, esbrinar qui era cadascú.

Em refereixo, ara, al projecte que va engegar Papers de Versàlia el 2021, amb la publicació d'un primer àlbum anomenat *Dolor Plaer* i que ha tingut continuïtat el 2022, amb un segon volum que porta per títol *Ànima Cos*. Elements constituents d'uns binomis que tan aviat s'oposen com es complementen o es confonen. Eixos temàtics que han servit per elaborar una antologia de les veus universals, en diferents llengües, més reconegudes del segle XX. A cadascun dels textos, en gran part poemes, dels autors antologats els acompanya un altre text, comentari, palimpsest, exegesi, diàleg o discussió, signat per un autor que pertany a l'actualitat literària en llengua catalana, castellana o gallega, excepte alguna col·laboració d'autors en llengua anglesa. S'hi afegeix una antologia de poemes d'aquests darrers autors. Tot el conjunt conforma un extraordinari joc de miralls.

L'interès del projecte és múltiple. La feina d'anàlisi és variada i àmplia, tant pel que fa a aspectes formals com de contingut. La superposició d'escrits i referències creix de forma exponencial, de la mateixa manera que les reflexions sobre les matèries i sobre l'art i la literatura com a eina d'interpretació i coneixement. Hem de pensar que molts dels autors que han fet els comentaris es dediquen, a més, a la traducció.

Els dos volums són com dues caixes plenes de llaminadures per a aquells lectors que els agradi l'hermenèutica, l'assaig o l'estudi. No s'ha delimitat, a priori, el text de creació per tal que puguin confluïr totes aquelles disciplines des de les quals podem atendre la condició humana i la constitució ontològica de la realitat. Cada autor hi ha abocat, partint del text escollit, el biaix de la seva vocació, el seu saber divers i les seves preocupacions. Una suma de propostes particulars que ens ajuden a anar més enllà de la subjectivitat i copsar l'amplitud i la complexitat de cadascuna de les temàtiques.

Es parla del dolor i del plaer, experiència generalitzada però no transferible, segons Pilar Adón; de la seva condició i naturalesa; de les diferents intensitats i els seus matisos, de com poden anorrear-nos en casos extrems, dels canvis que experimenten quan perduren en el temps; de com conviuen en instants impurs; de la seva radicalitat: «En el dolor no hay desdoblamiento posible. Tampoco se entrega o se comparte», diu Rosana Acquaroni comentant un poema de Sharon Olds.

Hi ha autors que sospesen la pertinença de la representació, i participen en la polèmica discussió sobre si l'art ens salva. Reflexionen sobre el dilema moral entre la pretensió de denúncia i el *voyeurisme*, quan el dolor s'exposa. Però també de com des de l'estètica s'arriba a l'ètica, fent consideracions sobre com és una vida bona, és a dir, sobre les virtuts.

L'escriptura ha estat per a molts una experiència xamànica, una manera de purificar l'ànima, com ho és l'art. Esteban Martínez Serra ens parla de la poètica d'Alejandra Pizarnik i de com necessitava fer bell allò que és terrible. També Chantal Maillard intenta, a través de l'escriptura, que «el agua empozoñada se pueda beber». Moltes són les veus que es fixen en la realitat, en la violència inherent a la vida, en la relació del jo amb l'altre o allò altre, en el silenci i la indiferència, i de com conviu amb la comunitat, l'alegria i el goig, fins i tot en la derrota.

Però també tenen en compte els condicionants històrics, alliberar el plaer. «Ni vivero de la perpetuación, ni fragua del pecado original, ni trampa del instinto», ens diu Olga Orozco. I amb Mireia Vidal-Conte, comentant un poema de Felícia Fuster, saber que «venim del crit» i reconèixer, amb els versos de Felícia, «aquesta pell de dona,/ que tot i despullant-me m'ha vestit». De si l'atzar, o un destí heretat.

Ser conscient del dolor ens du a la necessitat del cant. Vinyet Panyella ens parla de l'obra de Carles Riba i de la seva «actitud ètica a favor de la poesia, oposada a la idea de T. W. Adorno, segons el qual després d'Auschwitz s'imposa la impossibilitat d'escriure». Xavier Farré, comentant un poema d'Adam Zagajewki, es pregunta per allò que hem perdut a l'època moderna, «els moments extàtics», els «dies de lleure, la dolça lentitud de la lectura i la meditació». Ja no sabem què fer-ne de la transcendència. És en aquests moments extàtics quan el pensament s'unifica. Res, llavors, ens podrà donar consol.

És significatiu que, en proporció, es parli més del dolor que del plaer, i que quan es parla del plaer sigui aquell plaer mesurat que es troba en les coses petites i quotidianes. Això no treu que hi hagi poetes de l'excés i la disbauxa.

Pel que fa a l'ànima i el cos, la frontera no està tan ben definida, no es donen l'un sense l'altre. L'ànima s'associa al capteniment i a la raó, però també al desig, mentre que el cos manifesta la fragilitat i el pas del temps. Sònia Moll comenta el poema «Raó del cos» de Maria Mercè Marçal, dedicat a la seva mare, i fa èmfasi en els versos «Sagrada obscenitat/ del cos/ tocat per la promesa de la mort:/ intocable/ com un pària/ o com l'empremta/ d'un déu absent./ Sigues sacrílega/ i retorna-li/ la qualitat humil/ dels cossos vius». Sònia Moll recorda «les dones que van al sepulcre a embalsamar el cos de Jesús»: «Rescaten l'ànima escindida pel déu alienador i la restauren en el cos amb olis essencials i perfums. D'aquesta manera fan lloc a la mort dins la vida». Restauren la unitat. Altres autors analitzaran els vincles i la relació carnal i amorosa.

Spinoza entenia que el binomi estava format pel cos i el pensament i que eren dos atributs d'una mateixa substància. Però també podem parlar de transsubstanciació. David Madueño, en el seu comentari a un poema de Joan Vinyoli, apunta que la poesia podria ser com «la transfiguració de l'home en paraula, ergo del cos en ànima». José Iniesta, mirant a través d'un poema de C. K. Williams, ens diu: «La palabra tiene la

sustancia del alma», està «muy cerca de la oración». Altres vegades l'ànima és la veu interior, l'expressió de la intimitat d'un cos, lloc de la sensualitat, «un oscuro laberinto lleno de puertas», *impredecibles*, diu Miriam Reyes comentant un poema de Piedad Bonnett.

Ambdós son llar per a l'altre, però també lligadura o presó. Pilar Tejero llegeix un poema de Luís Rosales en el qual «el clímax erótico conduce a la desintegración del cuerpo del Yo poético y a la reintegración en la Unidad perdida». Unitat que en paraules de María García Zambrano, en la seva lectura d'Alfonsina Storni, és «alma-corazón» en el «cuerpo encarnado».

Però també apareixen altre figures, com la de l'àngel de la mà de Màrius Torres o de Rainier Maria Rilke, el diví que davalla o la humanitat que anhela. Vicente Aleixandre ens fa veure que «nada sostiene al cuerpo si no ama», segons n'extreu José Luis Morante. Una ànima sense cos o un cos sense ànima, espectre o mort en vida, quan la pèrdua ha estat massa gran. De l'espectralitat ens parla Enric Umbert-Rexach, comentant un poema d'Andreu Vidal, dels objectes desubicats, dels morts que conviuen amb nosaltres, i em fa pensar en Walter Benjamin i Jacques Derridà. I així Paul Celan o John Keats i molts altres, des del seu biaix. O Pilar Blanco, comentant un poema de Du Fu, que ens mostra «una mirada despojada de su fuego». Un altre exemple de com és viure després de morir, un viure sense ànima.

Cada poema, cada comentari, és un moviment en espiral que retorna sobre si mateix per esdevenir diferent. S'acompleix la figura del *rizoma*, un pensament que s'expandeix en totes direccions i que convida a recuperar aquells moments extàtics, com qui camina contemplant un paisatge canviant, entre textos i il·lustracions de Natividad Ayala i Ramiro Fernández, en «la dolça lentitud de la lectura».

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avis legal i política de privacitat](#).

Susanna González Turigas

Susanna González Turigas (l'Hospitalet de Llobregat, Barcelona, 1963). Llicenciada en Filosofia per la UB. Ha publicat *Foranies* (Témenos, 2017) i *Totes les veus* (Témenos, 2019). Ha participat en els llibres col·lectius *La terra sagna. L'1 d'Octubre dels poetes* (Albí, 2018), *Xarxa de versos. El paraigua de Joan Brossa* (Papers de [...])

[Llegir més](#)